DOI: 10.14746/sh.2018.31.2.002

Sensus Historiae
ISSN 2082–0860
Vol. XXXI (2018/2)
s. 25-41

Artur Nyczak
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznanie metafilozoficzne jako moment refleksji filozoficznej na gruncie ontologii fundamentalnej Martina Heideggera

Wprowadzenie

Przedmiotem artykułu jest poznanie metafilozoficzne i jego relacja do przedmiotowej refleksji filozoficznej na gruncie ontologii fundamentalnej Martina Heideggera. Przez termin „poznanie metafilozoficzne" rozumie się tutaj dokonujące się w ramach rozważań filozoficznych określanie istoty, przedmiotu, metody, celów, możliwości poznawczych i uwarunkowań filozofii jako takiej, które może, ale nie musi przybrać postać *explicite* formułowanego stanowiska metafilozoficznego. Celem artykułu jest ukazanie, na podstawie ontologii fundamentalnej, tak rozumianego poznania metafilozoficznego jako immanentnego momentu refleksji filozoficznej oraz określenie jego znaczenia dla jej kształtu i przebiegu. Przyjętym w artykule środkiem realizacji tego celu jest, po pierwsze, dokonanie charakterystyki rozumienia filozofii przez Heideggera jako jednego ze sposobów bycia składających się na egzystencję *Dasein*. Po drugie, przedstawienie mającego źródło w tym rozumieniu, występującego w myśli autora *Bycia i czasu*, powiązania między metafilozoficzną i przedmiotową warstwą refleksji filozoficznej. Powiązanie to ma dla niemieckiego filozofa wymiar zarówno deskryptywny (określający bycie filozofii), jak i normatywny (wyznaczający w jaki sposób filozofia powinna być uprawiana).

Zakres rozważań artykułu obejmuje kwestie poznania metafilozoficznego w ramach i na gruncie rozważań składających się na ontologię fundamentalną, tj. koncepcję filozoficzną rozwijaną przez Heideggera w okresie od powstania dzieła *Bycie i czas* do końca tzw. wczesnego Heideggera w 1929 r.[1] Ogranicza

[1] Zob. periodyzację twórczości filozoficznej Heideggera zawartą w: Th. Kisiel, *The Genesis of Heidegger's „Being and Time"*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 1995, s. xiii.

się więc przede wszystkim do analiz i rozważenia konsekwencji myśli niemieckiego filozofa. Jednakże znaczenie samego podjętego zagadnienia wykracza poza nią i to nie wyłącznie dlatego, że niemiecki filozof określał w swoim zamyśle charakter refleksji filozoficznej właściwy nie tylko własnym rozważaniom, ale filozofii jako takiej na przestrzeni całych jej dziejów. Istotne jest to, że również powiązanie stanowiące temat artykułu wyraźnie stematyzowała i rozwijała, mająca źródło w filozofii Heideggera, tradycja filozofii hermeneutycznej, na którą składa się myśl m. in. H.-G. Gadamera, G. Vattimo i O. Marquarda.

Dlatego w pierwszej części artykułu scharakteryzowany zostanie sposób rozumienia filozofii przez Heideggera, zgodnie z którym filozofia jest dziejowym sposobem bycia *Dasein*, polegającym na ontologicznym, pojęciowym i tematyzującym bycie rozumieniu bycia. W szczególności podkreślony zostanie związek rozważań filozoficznych z całością egzystencji *Dasein*, która jest źródłem, horyzontem realizowania się i właściwym przedmiotem filozofii. Ze względu na to fenomen egzystencji jest w niniejszych rozważaniach nie tylko bezpośrednio tematyzowany i analizowany (w wyróżnionym aspekcie egzystowania na sposób refleksji filozoficznej), ale stanowi również, w swym całokształcie, ich stale obecny kontekst. Następnie w artykule zostanie ukazane, iż konsekwencją zrekonstruowanego sposobu ujęcia filozofii przez niemieckiego myśliciela jest powiązanie poznania metafilozoficznego z przedmiotową refleksją filozoficzną, stanowiące immanentny charakter filozofii. Zostanie też przedstawiony kołowy charakter relacji łączących te dwa wzajemnie na siebie oddziałujące wymiary filozoficznej refleksji. W ostatniej części artykułu zaprezentowany zostanie normatywny aspekt wskazanego powiązania, poprzez określenie tego, jak powinno się w jego świetle przeprowadzać refleksję filozoficzną i jak to powiązanie praktykowane jest przez samego Heideggera w ramach jego własnych rozważaniach.

Refleksja filozoficzna jako sposób bycia *Dasein*

Na egzystencję *Dasein*, bytu, którym już zawsze jesteśmy, składają się zdaniem Heideggera możliwe sposoby bycia, tj. możliwe sposoby odnoszenia się *Dasein* do napotykanego w świecie bytu i towarzyszące temu, umożliwiające to odnoszenie rzucone, dokonujące się w horyzoncie transcendentalnej czasowości, rozumienie bycia tychże bytów[2]. Refleksja filozoficzna jest zaś pewnym działaniem, które podejmujemy w ramach dziania się naszej egzy-

[2] Zob. M. Heidegger, *Bycie i czas*, przeł. B. Baran, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, *passim* [cyt. dalej BC] oraz *idem*, *Podstawowe problemy fenomenologii*, przeł. B. Baran, Aletheia, Warszawa 2009, *passim*.

stencji. Stanowi więc pierwotnie jeden z możliwych sposobów bycia samego *Dasein*:

> Tylko wtedy gdy samo zapytywanie badające w sposób filozoficzny zostaje egzystencjalnie uchwycone jako możliwość bycia egzystującego jestestwa, rodzi się możliwość otwarcia egzystencjalności egzystencji, a wraz z nią w ogóle możliwość podjęcia należycie ufundowanej problematyki ontologicznej.[3]

Ujęcie filozofii jako możliwego sposobu egzystowania ma fundamentalne następstwa dla jej istoty. Oznacza ono bowiem, iż wszystkie podstawowe charaktery konstytuujące strukturę egzystencji *Dasein*, ponieważ określają one każdą możliwość bycia tego bytu, są również niezbywalnymi charakterami bycia samej filozofii.

Konstytutywnym wyróżnikiem egzystencji *Dasein* jest rozumienie bycia. Nie jest ono jedynie jakimś zachowaniem, które pozostaje do dyspozycji *Dasein* i co do którego może ono zadecydować, czy będzie je podejmować, czy też nie, ale jako istotowe określenie jego bycia dokonuje się ono zawsze, o ile tylko *Dasein* jest. Polega na projektowaniu i określaniu możliwego sposobu odnoszenia się do bytów napotkanych przez *Dasein* w świecie, warunkując zarazem „do czego" tego odniesienia. Innymi słowy, wyznacza sposób dania bytu (to jak on jest) oraz to, co stanowi byt (to, czym on jest). Dlatego też rozumienie bycia danego bytu jest wewnętrznym warunkiem możliwości, stanowiącym jedność z odnoszeniem się do tego bytu jego. Jak pisze w tym kontekście Heidegger

> Musimy rozumieć rzeczywistość, realność, życie, egzystencjalność, stan rzeczy, abyśmy mogli odnieść się pozytywnie do określonego czegoś rzeczywistego, realnego, żywego, egzystującego, istniejącego.[4]

To zawarte w każdym odniesieniu się do bytu rozumienie jego bycia nazywa Heidegger przedontologicznym[5]. Nie jest ono (ani rozumiane w jego ramach bycie) przez *Dasein* wyraźnie uświadamiane, ani tematyzowane, ale ma charakter przedrefleksyjny i przedpojęciowy, tak że pozostaje dla *Dasein* niezauważalne i skryte. Filozofia jako sposób egzystowania również w swej istocie musi polegać na rozumieniu bycia. Jednakże, w przeciwieństwie do wszelkich innych sposobów bycia, właściwe jej rozumienie ma charakter ontologiczny. Wyróżnia się ono tym, że wyraźnie wyodrębnia, tematyzuje i uprzedmiotawia bycie, tak że stanowi ono w ramach filozoficznych rozważań przedmiot świadomej refleksji, dokonującej pojmowania bycia, tj. jego określającej wy-

[3] BC, s. 18.

[4] M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 14.

[5] Zob. BC, s. 16 oraz M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 302-303.

kładni. Ponadto ma ona charakter pojęciowy — określa bycie w wypowiedziach językowych. W konsekwencji filozofia jest „teoretyczno-pojęciową interpretacje bycia, jego struktury i jego możliwości"[6]. Jako wykładnia bycia filozofia charakteryzuje się właściwą rozumieniu założeniową przedstrukturą, którą w kontekście refleksji ontologicznej Heidegger obdarza mianem sytuacji hermeneutycznej[7]. Składa się na nią przede wszystkim całokształt już przedontologicznie zrozumianego bycia, ale również koncepcje filozoficzne, z którymi *Dasein* się zapoznało oraz tradycja filozoficzna, w której badanie się dokonuje, a więc całokształt ontologicznie zrozumianego bycia.

Zarazem refleksja filozoficzna ugruntowana jest w przedontologicznym rozumieniu bycia, gdyż tylko poprzez to rozumienie bycie zostaje *Dasein* w ogóle odsłonięte tak, że może stać się następnie przedmiotem filozoficznego namysłu. Przedmiot filozofii jest więc jej dany jedynie w zapośredniczeniu przez przedrefleksyjne, przedpojęciowe rozumienie bycia dokonujące się wraz z egzystowaniem:

> Wszelkie wyraźne ontologiczne pytanie o bycie jestestwa jest już przygotowane przez sposób bycia jestestwa [...] Bez egzystencyjnego [przedontologicznego — A.N.] rozumienia wszelka analiza egzystencjalności jest pozbawiona gruntu.[8]

Filozofia nie może tworzyć arbitralnych konstrukcji bycia, przy czym ta niemożność ma dwojaki sens: deskrypcyjny (żadna ontologiczna wykładnia nie jest całkowicie dowolna ze względu na zakładaną przez siebie przedstrukturę — przedontologiczne rozumienie musi dopuszczać możliwość danej interpretacji) oraz normatywny (interpretacja filozoficzna nie powinna pomijać kontekstu przedontologicznego rozumienia). Dlatego filozofia powinna pozostawać wierna pierwotnemu odsłonięciu bycia, tj. dokonywać refleksyjnego, pojęciowego opracowania tego, jak dane jest już bycie w rozumieniu przedontologicznym oraz warunków możliwości tegoż rozumienia[9].

W związku z tym właściwy temat refleksji filozoficznej stanowi egzystencja *Dasein*, tzn. ontologiczne struktury konstytuujące egzystencję oraz dokonujące się w jej ramach rozumienie bycia i powiązane z nim sposoby egzystowania. Taki też ma sens następujący fragment *Bycia i czasu*:

> [...] filozofia jest uniwersalną ontologią fenomenologiczną wychodzącą od hermeneutyki jestestwa, która jako analityka e g z y s t e n c j i koniec prze-

[6] M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 15.

[7] Zob. BC, s. 293.

[8] *Ibidem*, s. 393.

[9] Zob. BC, s. 392-398 oraz M. Heidegger, *Kant a problem metafizyki*, przeł. B. Baran, Aletheia, Warszawa 2012, s. 220, a także *idem*, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 303.

> wodniej nici wszelkiego filozoficznego zapytywania zamocowała w miejscu, z którego ono w y c h o d z i i do którego p o w r a c a.[10]

Punktem wyjścia filozofii jest egzystencja i przynależny jej całokształt przedontologicznie rozumianego bycia. Do tego rozumienia filozofia powraca, wykładając udostępnione w nim bycie — to, jak jest ono udostępnione i jakie są warunki możliwości tego udostępnienia. Ten dokonujący się w filozofii ruch refleksyjnego powrotu do pierwotnego wymiaru egzystowania sprawia, że stanowi ona wyróżniony sposób bycia ze względu na funkcję, jaką pełni w ramach egzystencji. Wyróżnić można jej dwa podstawowe aspekty: refleksyjnego odzwierciedlenia egzystencji i radykalizacji naturalnej tendencji egzystencji do ugruntowywania.

Pierwszy z nich polega na tym, że w filozofii całość egzystencji zostaje otwarta samej sobie tak, iż jest mniej lub bardziej fundamentalnie i wyraźnie ujęta i pojęciowo wyrażona. Filozofując, egzystencja wznosi się na płaszczyznę, na której ontologicznie, w taki lub inny sposób, ujmuje samą siebie i całość projektowanego przez siebie świata. Na tej drodze *Dasein* zyskuje dodatkowy aspekt własnego dziania się — refleksyjnego odzwierciedlenia tego, co i jak przedontologicznie rozumiane oraz samego tego rozumienia. W tym sensie refleksja filozoficzna nie mówi nic nowego, ale jest jedynie aktem przypomnienia tego, co przedpojęciowo i nieprzedmiotowo już wiemy i czym już jesteśmy. Ponieważ filozofii właściwe jest ontologiczne rozumienie bycia, na jej gruncie, jeśli badanie filozoficzne zostanie przeprowadzone dostatecznie źródłowo, *Dasein* może zdać sobie sprawę z własnego egzystencjalnego ukonstytuowania (transcendencji, projektowania, rzucenia itd.)[11].

---

[10] BC, s. 48.

[11] W okresie rozwijania ontologii fundamentalnej Heidegger nie wskazuje wprost na inne sposoby bycia, które polegałyby na ontologicznym rozumieniu bycia i umożliwiałyby źródłowe, fundamentalne ujęcie struktur egzystencji. Z pewnością, obok logiki, nauk ścisłych i nauk humanistycznych, nie stanowi go także teologia, która tak jak one stanowi naukę pozytywną, dokonującą ontycznej wykładni bytu (zob. M. Heidegger, *Fenomenologia i teologia*, przeł. J. Mizera, [w:] *idem*, *Znaki drogi*, Aletheia, Warszawa 1999, s. 47-62). Podobnie ma się rzecz ze światopoglądem (zob. M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 9-15). Niemiecki filozof nie podejmuje w tym kontekście zagadnienia sztuki, w szczególności poezji. Jednakże, pewnego wyobrażenia na ten temat dostarczają analizy religijności i religii przeprowadzone przez Heideggera podczas wykładów we Fryburgu, jeszcze przed sformułowaniem idei ontologii fundamentalnej (M. Heidegger, *Fenomenologia życia religijnego*, przeł. G. Sowinski, Znak, Kraków 2002). W analogii do nich i z uwzględnieniem wspomnianego eseju na temat relacji między filozofią a teologią należałoby stwierdzić, że jakkolwiek poezja, tak jak i religia, mogą stanowić źródłowe doświadczenie egzystencji i jej istotowego ukonstytuowania (religijność chrześcijańska jest dla Heideggera faktycznym doświadczeniem życiowym czasowości jako czasowości), to pozostają na płaszczyźnie przedontologicznego rozumienia bycia. Jako takie fenomeny te mogą zostać uprzedmiotowione przez nauki pozytywne (huma-

Refleksyjne odzwierciedlanie przez filozofię całokształtu egzystencji jest zadaniem, które nigdy nie może być ostatecznie zrealizowane, ale wymaga ciągłego ponownego podejmowania. Jest to konsekwencja procesualności (nieustannego transcendowania, w którym dokonuje się rozumienie bycia i odniesienie do bytu) oraz dziejowości *Dasein*, przekładających się na dziejowość filozofii. Oznacza ona, że refleksja filozoficzna zawsze usytuowana jest w pewnym momencie dziejów *Dasein* oraz dziejów samej filozofii. Moment ten wyznacza refleksji filozoficznej horyzont możliwych interpretacji bycia:

> Ten punkt wyjścia zaś jest ewidentnie określany przez faktyczne doświadczenie bytu i krąg możliwości doświadczenia przysługujących każdorazowo faktycznemu jestestwu, tzn. dziejowemu usytuowaniu badania filozoficznego. Nie zawsze i nie dla każdego wszelki byt i jego określone obszary są dostępne w ten sam sposób.[12]

Filozofia, ze względu na własną dziejowość i odzwierciedlanie m. in. dziejowego usytuowania *Dasein*, zawsze wyraża sytuację dziejową, w której się realizuje. Z jednej strony oznacza to nieusuwalną otwartość i nieabsolutność refleksji filozoficznej — nie jest możliwa filozofia uprawiana z całkowicie zewnętrznej wobec dziejów, absolutnej perspektywy, nie jest możliwa ostateczna, ponaddziejowo adekwatna filozoficzna wykładnia bycia, która udzielałaby jedynej właściwej odpowiedzi na pytanie o bycie. Jakkolwiek może ona oddziaływać na przyszłą refleksję filozoficzną, kształtując jej dziejową sytuację hermeneutyczną, to nie może udzielić absolutnie wiążących ją odpowiedzi. Dlatego do możliwości filozofii należy konieczność ciągłego ponawiania wysiłku filozofowania, tak, by odzwierciedlała ona aktualny moment dziejów, w którym *Dasein* się znajduje oraz całokształt przedontologicznie rozumianego w jego ramach bycia. Z drugiej strony wybór perspektywy badawczej i przyjmowanych w ramach refleksji założeń nie jest i nie może być arbitralny oraz dokonana interpretacja bycia nie jest i nie może być dowolna, ale zawsze opiera się na poprzedzającym ją przedontologicznie i ontologicznie rozumianym byciu, nawet jeśli ten dialog z dziejami nie jest uświadamiany i bezpośrednio tematyzowany.

---

nistykę, teologię) lub wykształcić się do postaci światopoglądu, gdzie ich źródłowość zostanie zapoznana, albo też stać się tematem filozofii (np. rozwijanej przez niemieckiego filozofa we fryburskich wykładach fenomenologii religii), w ramach której przynależne im źródłowe doświadczenie zostanie ontologicznie stematyzowane i wyłożone, a więc refleksyjnie odsłonięte zostanie to, co mówią one o egzystencji *Dasein*. Sugeruje to, że na gruncie ontologii fundamentalnej tylko w ramach ontologicznego rozumienia bycia właściwego filozofii możliwa jest źródłowa i fundamentalna wykładnia bycia, pozwalająca na otwarcie egzystencjalnego ukonstytuowania *Dasein*.

[12] M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 26.

Drugi aspekt roli filozofii w ramach egzystencji polega na podjęciu i radykalizacji przysługującej *Dasein* tendencji do ugruntowywania. Przedontologiczne rozumienie bycia, umożliwiające i towarzyszące każdemu odniesieniu do bytu, polega w swej istocie na ugruntowywaniu bytu — stawianiu w sposób przedrefleksyjny i przedpredykatywny pytającego o podstawę pytania „dlaczego?" i udzielaniu na to pytanie odpowiedzi charakteryzującej się tymi samymi, co pytanie przymiotami, polegającej na określeniu bycia bytu, to jest jego „czym-jest" i „jak-jest"[13]. Od *Dasein* zależy to, czy, w jakim zakresie i w którą stronę je prowadząc, podejmie ono przedontologiczne zapytywanie „dlaczego?" oraz towarzyszące mu określenie możliwej podstawy bytu. Podjęcie tego zapytywania może przybierać rozmaite formy, np. zdroworozsądkowego rozważania, naukowego badania albo filozoficznego namysłu. Filozofia pełni tu wyróżnioną rolę, gdyż jako jedyna zdolna jest do wyraźnego, refleksyjnego zapytywania o źródłową podstawę (zapytywania o bycie), zarazem, poprzez ontologiczną wykładnię, dostarczając odpowiedzi możliwie najbardziej fundamentalnych. W ten sposób filozofia jest sposobem bycia najbardziej odpowiadającym istocie egzystencji, której „powierzony jest los badacza"[14]. Ze względu na to powiedzieć można, w nawiązaniu do Kanta[15], że także dla Heideggera filozofia stanowi naturalną skłonność człowieka. Na gruncie ontologii fundamentalnej oznacza to, iż o ile tylko *Dasein* egzystuje, o tyle jest już dla niego możliwość filozofii — jest to możliwość, w którą *Dasein* jest zawsze rzucone, całkowicie niezależnie od tego, jakie są pozostałe możliwości, w których już się ono znajduje, i w tym znaczeniu jest to możliwość konieczna, której jestestwo nie może się w żaden sposób wyzbyć[16]. Możliwość uprawiania filozofii przynależy więc każdemu człowiekowi, niezależnie od czasu, miejsca i kultury, w których przyszło mu egzystować — ma ona charakter uniwersalny, wyprzedzający wszelkie uwarunkowania społeczno-kulturowe.

Wymiar deskryptywny powiązania

Ujęcie przez Heideggera filozofii jako sposobu bycia *Dasein* jest źródłem powiązania w ramach ontologii fundamentalnej poznania metafilozoficznego

[13] Zob. M. Heidegger, *O istocie podstawy*, przeł. J. Nowotniak, [w:] *idem*, *Znaki drogi*, Aletheia, Warszawa 1995, s. 57-63.

[14] M. Heidegger, *Czym jest metafizyka?,* przeł. K. Pomian, [w:] *idem*, *Znaki drogi*, Aletheia, Warszawa 1995, s. 23.

[15] Zob. I. Kant, *Krytyka czystego rozumu*, przeł. R. Ingarden, Kęty. Wydawnictwo ANTYK, Kęty 2001, s. 65.

[16] Zob. M. Heidegger, *Czym jest metafizyka*, s. 23-24 oraz *idem*, *Kant a problem metafizyki*, s. 15-16, 228, a także *idem*, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 345-346.

i przedmiotowej refleksji filozoficznej. Przedmiotem refleksji filozoficznej jest bowiem dokonujące się w ramach egzystencji przedontologiczne rozumienie i bycie bytu w jego ramach udostępnione, które zarazem konstytuują sytuację hermeneutyczną badania filozoficznego, wyznaczającą jego możliwości. Ponadto filozofia zawsze otwiera i pojęciowo określa, mniej lub bardziej fundamentalnie i wyraźnie, ukonstytuowanie egzystencji *Dasein*, sama stanowiąc jeden ze sposobów egzystowania, realizujący się w ramach procesu dziania się egzystencji. W konsekwencji refleksja filozoficzna nie tylko dokonuje przedmiotowego namysłu nad rozważanymi fenomenami, ale jest zawsze zarazem poznaniem metafilozoficznym samej siebie — swoich wewnętrznych, apriorycznych warunków możliwości, sytuacji hermeneutycznej, w której się dokonuje, perspektywy badania, jaką może przyjąć i zadań, jakie przed sobą stawia. Jest to na gruncie założeń i rozstrzygnięć ontologii fundamentalnej uniwersalny charakter wszelkich rozważań filozoficznych. Ponieważ poznanie metafilozoficzne dotyczy przedmiotowej refleksji filozoficznej, a charakter tej ostatniej sprawia, iż poznanie to zawsze zachodzi wraz z nią, te dwa wymiary refleksji filozoficznej nie są odrębnymi, zamkniętymi w sobie całościami. Wręcz przeciwnie — współtworzą one, nieustannie na siebie wzajemnie oddziałując, jedność refleksji przedmiotowo-metafilozoficznej. Jak pisze o tym Heidegger w odniesieniu do rozwijanej przez siebie ontologii fundamentalnej:

> Rozważać podstawowe problemy ontologii oznacza wtedy ni mniej, ni więcej tylko: z gruntu ugruntowywać to twierdzenie, że filozofia jest nauką o byciu i jak nią jest — oznacza: wykazywać możliwość i konieczność absolutnej nauki o byciu i demonstrować jej charakter na drodze samego badania.[17]

Metafilozofia nie stanowi więc jedynie pobocznej, drugorzędnej dziedziny filozofii, której można poświęcić swój namysł, aby następnie przejść do rozważań w ramach innej dyscypliny filozoficznej, potencjalnie uwzględniając w nich poczynione metafilozoficzne rozstrzygnięcia, albo też tej którą można całkowicie zignorować i skoncentrować się jedynie na „właściwych" rozważaniach, opisujących strukturę zjawisk w świecie i analizujących zagadnienia napotykane podczas wysiłku filozoficznego ujęcia całości świata. W szczególności nie sprowadza się ona do świadomości metodologicznej filozofa, konkretyzującej się w propedeutyce badania filozoficznego, uprzednio zapowiadającej jego założenia, perspektywę, cele oraz przyjętą metodę ich realizacji. W świetle powyższych rozważań poznanie metafilozoficzne stanowi immanentny moment refleksji filozoficznej, rozwijający się wraz z jej przedmiotowym wymiarem. Zagadnienia metafilozoficzne zaś stoją zawsze w centrum podejmowanej problematyki filozoficznej.

[17] M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 15.

Z jednej więc strony przedmiotowa refleksja filozoficzna kształtuje i wyznacza powiązane z nią poznanie metafilozoficzne — jej rozstrzygnięcia obejmują zawsze zasięgiem swego obowiązywania również fenomen filozofii. Przykładowo, uznanie przez Heideggera bycia bytu za coś dziejowo rozumianego przez *Dasein* pociąga za sobą ujęcie filozofii jako dziejowej wykładni. Podobnie zrównanie przez Kanta bycia bytu ze spostrzeżonością oraz nauka o dwóch pniach poznania podważa zasadność tego, by filozofia polegała na oglądzie intelektualnym. W tym też sensie Heidegger pisze, iż

> Pojęcie filozofii bowiem to najgłębszy i najwyższy wynik jej samej. Podobnie kwestię, czy filozofia w ogóle jest możliwa, może rozstrzygnąć tylko ona sama.[18]

Innymi słowy, rozważając bycie bytu refleksja filozoficzna, wraz z kolejnymi krokami przeprowadzanych rozważań, nieustannie dookreśla bycie swoje i filozofii jako takiej. Z drugiej strony poznanie metafilozoficzne współkształtuje metodę, kierunek przeprowadzania i szczegółowe rozstrzygnięcia przedmiotowych rozważań filozoficznych. Po pierwsze uprzednie, uzyskane na drodze wcześniejszej refleksji filozoficznej (własnej lub zapośredniczonej przez dzieła innych filozofów) poznanie fenomenu filozofii, stanowiąc jeden z momentów wyjściowej sytuacji hermeneutycznej badania, współwyznacza jego horyzont możliwości i wybór jednej z tych możliwości. Podobnie także dokonujące się w trakcie refleksji filozoficznej poznanie metafilozoficzne, konkretyzujące jej bycie na kolejnych etapach badania, zwrotnie oddziałuje na dokonywane przedmiotowe rozważania. Odwołując się do wcześniejszych przykładów, dziejowość filozofii oparta na dziejowości przynależnego *Dasein* rozumienia bycia, prowadzi Heideggera do rozwinięcia refleksji nad dziejami filozofii w ramach stawianego ontologii fundamentalnej zadania destrukcji tradycyjnych dziejów ontologii, potwierdzającej i ugruntowującej dziejowe usytuowanie wszelkiej wykładni bycia. Natomiast odrzucenie ujęcia filozofii jako poznania uzyskiwanego na drodze pojęciowego oglądu intelektualnego zostaje rozwinięte przez Kanta w *Krytyce czystego rozumu* w analizy dialektycznego zastosowania rozumu. Ukazują bezpodstawność poznania przypisywanego tradycyjnej, spekulatywnej metafizyce poprzez krytykę jej trzech dziedzin: kosmologii, psychologii i teologii, ale też określają regulatywną funkcję idei rozumowych w całości poznania.

Powyższe wskazanie wzajemnego oddziaływania refleksji przedmiotowej i poznania metafilozoficznego, w szczególności obrazujące je przykłady, ma w sposób nieunikniony charakter uproszczony i schematyczny. Dokonuje ono bowiem, dla potrzeb klarowności ich przedstawienia, wyraźnego oddzielenia dwóch wymiarów refleksji filozoficznej, które w dynamice faktycz-

[18] *Ibidem*, s. 8.

nego filozofowania stanowią organiczną całość. Może w ten sposób mylnie sugerować jakoby to wzajemne oddziaływanie polegało na jednoznacznym logicznym wynikaniu, czy też przyczynowo-skutkowym, naprzemiennym czasowym następstwie kolejnych momentów oddziaływania refleksji przedmiotowej na poznanie metafilozoficzne i na odwrót: z których każdy może zostać obiektywnie wyodrębniony i wyizolowany jako ogniwo w łańcuchu oddziaływań, a jego wpływ na pozostałe jest ściśle określony. Błędność takie podejścia nie oznacza, że wzajemne relacje konkretnego poznania metafilozoficznego i powiązanej z nim refleksji przedmiotowej w ogóle nie mogą zostać określone, a ich powiązanie świadomie podjęte. Polega ona raczej na tym, że zapoznaje właściwy refleksji filozoficznej charakter wykładni: uwarunkowanie, ale nie zdeterminowanie całokształtem momentów składających się na dynamiczną sytuację hermeneutyczną, poruszanie się w horyzoncie wielości projektowanych, możliwych interpretacji, oraz jednoczesność i równoległość, a nie tylko sekwencyjność oddziaływania metafilozoficznej i przedmiotowej warstwy interpretacji. W szczególności pomija, wyłaniającą się z dokonanego opisu omawianego powiązania, kołową strukturę relacji między dwoma wyróżnionymi wymiarami refleksji filozoficznej, przynależną wszelkiemu rozumieniu. Mianowicie poznanie metafilozoficzne jednocześnie zakłada i opiera się na całokształcie przeprowadzonych rozważań filozoficznych, stanowiąc ich część, jak i zwrotnie współwyznacza ich kierunek. Z drugiej strony refleksja filozoficzna wykształca poznanie metafilozoficzne jako swoją część, przez którą zarazem jest w całości wewnętrznie warunkowana i określana, co do swojego charakteru.

Wyróżnienie w ramach refleksji filozoficznej wymiaru przedmiotowego i wymiaru metafilozoficznego, dotyczącego tego pierwszego, prowadzi do problemu regresu w nieskończoność, tzn. nieskończonego powstawania kolejnych metapoziomów poznania lub refleksji, mających za przedmiot poziom uprzedni w porządku cofania się od tego, co opisywane do tego, co opisujące. Wyrazić go można w pytaniu: czy poznanie metafilozoficzne nie tworzy możliwości metametafilozoficznego poznania trzeciego stopnia, określającego jego istotę, uwarunkowania, przedmiot i metodę, które z kolei otwierałoby możliwość jego poznania w ramach poznania wyższego stopnia i tak *ad infinitum*? Problem ten uderza w samą ideę metafilozofii. Stawia on pod znakiem zapytania zasadność wyróżniania metafilozoficznego metapoziomu, gdyż na gruncie zdającego się przez to powstawać regresu w nieskończoność prowadzi ono do braku możliwości uzasadnienia nie tylko warstwy postulatywnej rozważań filozoficznych, ale również refleksji metafilozoficznej (a więc i samego wyróżnienia poziomu metafilozoficznego). Takie uzasadnienie bowiem wymagałoby przeprowadzenia nigdy niekończących się rozważań w ramach nieskończonego ciągu metapoziomów.

Problem regresu w nieskończoność z perspektywy ontologii fundamentalnej przedstawia się podobnie, jak zarzut błędnego koła w odniesieniu do przedstruktury rozumienia[19] — jego odparcie dokonuje się nie poprzez odnalezienie rozwiązania w ramach założeń samego problemu, ale na drodze podważenia tychże założeń i w ten sposób ukazaniu jego pozorności w jej ramach. Albowiem problem ten pojawia się w perspektywie ideału poznania naukowego, przypisującego sobie największą możliwą racjonalność (wynikającą m.in. z pozostawania w zgodzie z wyznaczającą reguły poprawnego myślenia logiką), dążącego do jednoznacznego, ścisłego określenia własności badanego bytu oraz formułowania uzasadnionych, zgodnie z zasadami logiki, poznawczo pewnych sądów, które wyrażałyby to określenie. Powstaje więc w porządku ontycznym (porządku odnoszenia się do bytu, a nie bycia) i przy określonej, przedontologicznie założonej wykładni bycia bytu jako obecności (stałego prezentowania się przed podmiotem). Natomiast ontologia fundamentalna, w ramach której powiązanie refleksji przedmiotowej i poznania metafilozoficznego zostaje ugruntowane, przyjmuje perspektywę egzystencji (jej struktury, dynamiki i właściwych jej sposobów bycia). Dokonuje się więc w porządku ontologicznym — porządku rozumienia bycia bytu, tj. wewnętrznych warunków możliwości bytu, określających jego „czym-jest" i „jak-jest", oraz umożliwiających odnoszenie się do bytu i konstytuujących horyzont tego odnoszenia się. W konsekwencji porządek ten jest przez poznanie naukowe zakładany, ale wyraźnie nieproblematyzowany, a realizująca się w nim źródłowa wykładnia ontologii fundamentalnej nie podlega rygorom ani nie posługuje się metodą poznania naukowego i powiązaną z nią logiką. Wyraźnie stwierdza to Heidegger w kontekście zarzutu błędnego koła w argumentacji:

> „Błędne koło w dowodzie" nie może w ogóle wystąpić przy stawianiu pytania o sens bycia, gdyż odpowiedzi na to pytanie nie chodzi o uzasadnienie czegoś przez wywód, lecz o odsłonięcie podstawy i ukazanie jej.[20]

Podobnie problem regresu w nieskończoność w kontekście metafilozofii okazuje się pozorny, gdyż rozważania składające się na ontologię fundamentalną nie stanowią struktury argumentacyjnej, na gruncie której problem ten mógłby się pojawiać, ale są wykładnią struktur egzystencji dokonywaną przez nią samą. Kołowość relacji łączących poznanie metafilozoficzne i refleksję przedmiotową, ze względu na ujęcie filozofii jako sposobu bycia, jest zatem istotowym charakterem samej egzystencji. Problem regresu w nieskończoność ma więc charakter formalny — abstrakcyjny i oderwany od fak-

[19] Zob. BC, s. 10-11, 395-397.

[20] BC, s. 11.

tycznego dziania się egzystencji, a przez to stwarzający sztuczną przeszkodę jej źródłowego badania:

> Zarzuty formalne, takie jak ów zawsze łatwy do przeprowadzenia w sferze badań nad zasadami argument o „błędnym kole w dowodzie", w przypadku rozważania konkretnych dróg badania są zawsze jałowe. Nie wnoszą nic do zrozumienia przedmiotu i wstrzymują penetrację odnośnego pola badawczego.[21]

Możliwe jest formalne tworzenie kolejnych metapoziomów rozważań nad refleksją filozoficzną, jednakże nie będą one w stanie powiedzieć nic nowego (pogłębić ontologicznego rozumienia bycia) względem tego, co zawiera się w jedności refleksji przedmiotowej i powiązanego z nią poznania metafilozoficznego, nad którą byłyby nadbudowane. Co więcej, jako rozważania filozoficzne w perspektywie ontologicznej stanowiłyby one nadal dokonującą się w ramach egzystencji refleksję nad nią samą, ale niewłaściwie realizowaną, gdyż zapoznającą istotowy charakter i zadania filozofii jako sposobu bycia *Dasein*. Niemniej powstający w kontekście metafilozofii problem regresu w nieskończoność, podobnie jak zarzut błędnego koła w argumentacji, choć jest wtórny względem pierwotnego dziania się egzystencji, to w nim ma swoje źródło i dlatego coś o nim prawdziwie mówi. Prawda zawarta w tym problemie odsłania się, gdy nie będzie starało się go unikać lub rozwiązać, ale uwzględni się jego egzystencjalne korzenie. Mianowicie wskazuje on na niemożliwość ostatecznego uzasadnienia rozważań filozoficznych i nieskończoność zadania filozofowania, które musi być wciąż na nowo podejmowane i nigdy się nie wyczerpuje. Wynikają one jednak nie z formalnych, logicznych zasad myślenia, ale istotowej dziejowości egzystencji.

Wymiar normatywny powiązania

Stanowiące istotowy moment refleksji filozoficznej poznanie metafilozoficzne, zgodnie z ujęciem rozważań filozoficznych jako sposobu bycia *Dasein*, ma charakter rozumienia bycia filozofii. W przeciwieństwie jednak do refleksji przedmiotowej, która zawsze stanowi refleksyjną, pojęciową wykładnię bycia, może mieć ono charakter zarówno przedontologiczny, jak i ontologiczny. W pierwszym przypadku pozostaje ono na poziomie przedrefleksyjnego i przedpredykatywnego określania tego, jak i czym filozofia jest — metafilozofia, wypływająca z założeń i rozstrzygnięć podejmowanych w ramach przedmiotowej refleksji filozoficznej i zwrotnie je warunkująca nie jest wyraźnie i świadomie tematyzowana ani rozwijana. Tym bardziej nie-

[21] BC, s. 10.

rozpoznane pozostaje powiązanie między metafilozoficznym i przedmiotowym momentem rozważań. To skrywanie się bycia filozofii, w tym nade wszystko metafilozoficznego wymiaru refleksji filozoficznej, jest naturalną tendencją egzystencji, stanowiącą część opisywanego przez Heideggera dziania się egzystencji jako upadania (bycia niewłaściwie), tj. zakrywania przed sobą swojego egzystencjalnego ukonstytuowania[22]. Choć więc filozofia polega na odsłanianiu bycia *Dasein* w postaci egzystencji, to zazwyczaj nie czyni tego na tyle źródłowo, by ująć odsłonięte wraz z tym określenie bycia filozofii i jego oddziaływanie na przeprowadzone rozważania. Poznanie metafilozoficzne może jednak przybrać postać ontologicznego rozumienia bycia filozofii, a więc refleksji metafilozoficznej, która tematyzuje fenomen filozofii i dokonuje jego pojęciowej wykładni. W szczególności, jeśli właściwie ujmie istotę filozofii, może ona rozpoznać powiązanie metafilozoficznego i przedmiotowego wymiaru refleksji filozoficznej, określić jak konkretnie realizuje się to powiązanie w danych rozważaniach oraz dalej świadomie je rozwijać.

Możliwość zarówno przedontologicznego poznania metafilozoficznego, jak i ontologicznej refleksji metafilozoficznej jest źródłem tego, że rozwijana przez Heideggera w ontologii fundamentalnej metafilozofia, w tym stanowiące temat artykułu powiązanie dwóch wymiarów refleksji filozoficznej, ma charakter zarówno deskryptywny, jak i normatywny. Oznacza to, że określa ona bycie filozofii jako takiej, przynależne wszelkiej refleksji filozoficznej bez względu na to, czy filozofujący jest świadom takiej, a nie innej istoty fenomenu filozofii (charakter deskryptywny) oraz ponadto wyznacza, jak powinna przebiegać refleksja filozoficzna w związku z określonym byciem filozofii, tak by pozostawała ona w możliwie najpełniejszej i celowo realizowanej zgodności ze swoją fundamentalną konstytucją (charakter normatywny). W kontekście powiązania poznania metafilozoficznego i refleksji przedmiotowej normatywny aspekt metafilozofii wyraża się w wymogu refleksyjnego i świadomego uwzględniania i praktykowania tegoż powiązania. Postulat ten oznacza konieczność wyraźnego pojęciowego artykułowania w refleksji filozoficznej koncepcji metafilozoficznej stanowiącej jej punkt wyjścia (moment jej sytuacji hermeneutycznej) oraz wniosków metafilozoficznych powstających w ramach kolejnych etapów rozważań przedmiotowych. Każda metafilozofia powinna więc być oparta i wynikać z przeprowadzonych rozważań filozoficznych nad danymi zagadnieniami czy fenomenami. Ponadto wymaga on eksplikacji i uwzględnienia zwrotnego oddziaływania metafilozoficznego wymiaru refleksji filozoficznej na wymiar przedmiotowy — kierunku i perspektywy badania, wstępnych założeń i konkretnych rozstrzygnięć,

[22] Zob. BC, s. 224-230 oraz M. Heidegger, *Kant a problem metafizyki*, s. 221-222, a także *idem*, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 292-293, 311-313.

możliwości poznawczych i metodycznego sposobu ich realizacji wskazywanych rozważaniom przedmiotowym przez zreflektowane poznanie metafilozoficzne. Realizacja normatywnego aspektu powiązania oznacza więc przeprowadzanie, refleksji metafilozoficznej świadomej jego występowania, tworzącej jedność z rozważaniami przedmiotowymi w ramach jednej refleksji przedmiotowo-metafilozoficznej.

Wskazania tego, jak może i powinna przebiegać taka refleksja przedmiotowo-metafilozoficzna dostarcza ontologia fundamentalna, na gruncie której powiązanie poznania metafilozoficznego i refleksji przedmiotowej zostaje ugruntowane i w ramach której jest ono refleksyjnie praktykowane. Dokonane przez Heideggera ujęcie istoty filozofii i rozwinięta przez niego w związku z nim metafilozofia, której moment stanowi wskazane powiązanie, realizuje się w zgodzie z tym powiązaniem. Nie mają one bowiem charakteru arbitralnego, ale opierają się na poczynionych przez niemieckiego filozofa rozstrzygnięciach przedmiotowych, co do charakteru i struktury egzystencji *Dasein*, w wyniku których filozofia zostaje ujęta jako jeden ze sposobów jego bycia. O uznaniu i podjęciu stanowiącego temat niniejszego artykułu powiązania świadczy również zrównanie przez Heideggera przedmiotowego zadania określenia całokształtu struktur egzystencjalnych *Dasein* z metafilozoficzną kwestią ugruntowania metafizyki, na skutek którego ontologia fundamentalna jest w takim samym stopniu analityką egzystencjalną, co przeprowadzeniem ugruntowania filozofii[23].

Doskonałego przykładu uwzględnienia omawianego powiązania, zarówno w jego wymiarze deskryptywnym i normatywnym, dostarcza sposób podejścia Heideggera do zagadnienia dziejowości filozofii. Autor *Bycia i czasu* refleksyjnie artykułuje poznanie metafilozoficzne towarzyszące określeniu dziejowości jako podstawowego *modusu* transcendentalnej czasowości, będącej całokształtem egzystencji *Dasein*, rozwijając dziejowość jako fundamentalny charakter filozofii. Zarazem wyraźnie wskazuje, iż w związku z tym refleksja filozoficzna powinna brać pod uwagę moment dziejowy w którym się realizuje, to jest dokonywać wykładni warunkujących ją dziejów: „Konstrukcja filozofii jest z konieczności destrukcją, tzn. rozbiórką przekazu tradycji prowadzoną przy historycznym zwrocie wstecz do tradycji, co nie oznacza negowania tradycji ani skazania jej na zmarnienie, lecz właśnie pozytywne przyswojenie jej sobie. Ponieważ konstrukcji towarzyszy destrukcja to zgodnie ze swoją istotą poznanie filozoficzne jest zarazem w pewnym określonym sensie poznaniem historycznym. Pojęcie filozofii jako nauki [...]

[23] Zob. BC, s. 16-19 oraz M. Heidegger, *Kant a problem metafizyki*, s. 217-219, a także *idem*, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 240-241.

obejmuje tak zwane dzieje filozofii"[24]. Chcąc więc uwzględniać własną dziejowość, filozofia powinna być jedną refleksją przedmiotowo-dziejową, wiążącą ze sobą wspomniane dwa wymiary refleksji, tak by nawzajem się one warunkowały i uzupełniały. Wyłożenie swoich własnych dziejów i aktualnego momentu dziejowego, a zatem ujęcie istotnego aspektu swojej sytuacji hermeneutycznej, pozwala rozważaniom filozoficznym, jak pisze Heidegger: „w pełni zawładnąć najbardziej własnymi możliwościami pytania"[25]. Innymi słowy, umożliwia określenie horyzontu dziejowo możliwych w danej sytuacji hermeneutycznej wykładni bycia rozważanego fenomenu i wybór tej, która z perspektywy zrozumienia własnej dziejowej sytuacji charakteryzuje się największą fundamentalnością. Natomiast przedmiotowy wymiar refleksji, przeprowadzając nowe i rozwijając dawne interpretacje bycia bytu, warunkuje horyzont rozumienia dziejów filozofii i kreuje nowe możliwości ich wykładni. Heidegger nie tylko ujmuje metafilozoficzne wnioski wypływające z dziejowości filozofii (w ich wymiarze deskryptywnym i normatywnym), ale ponadto przekłada je na kształt własnych rozważania przedmiotowych. Zgodnie z nimi, rozważania te przyjmują postać refleksji łączącej systematyczne analizy danego przedmiotu z refleksją nad dziejami filozofii (w tym dziejami filozoficznego rozumienia tego przedmiotu) — ta ostatnia realizuje się w ramach postawionego przez Heideggera zadania destrukcji tradycyjnych dziejów ontologii[26].

Jakie jest znaczenie refleksyjnego praktykowania powiązania poznania metafilozoficznego i refleksji przedmiotowej dla rozważań filozoficznych? Przede wszystkim zapewnia im ono zrozumienie — w zakresie przyjmowanych na ich gruncie założeń — własnych wewnętrznych warunków możliwości oraz wynikającego z nich charakteru rozważań, a także momentu dziejowego, w którym się dokonują. W ten sposób refleksja filozoficzna uzyskuje właściwą (tzn. uwzględniającą istotę filozofii oraz konkretną sytuację hermeneutyczną, w której się dokonuje) perspektywę badawczą, pozwalającą na ugruntowane, systematyczne i spójne ujęcie przedmiotu rozważań. Bez realizowania omawianego powiązania nie jest więc możliwa, na gruncie ontologii fundamentalnej, refleksja filozoficzna prawdziwie fundamentalna i źródłowa, tj. sięgająca ku pierwotnej podstawie rozważanego przedmiotu, jego najbardziej fundamentalnym warunkom możliwości, które wykluczają dalsze cofanie się w porządku zapytywania o warunki możliwości. W ramach rozwijanej przez Heideggera koncepcji filozoficznej, tą fundamentalną perspektywą okazał się całokształt dziejowej egzystencji

[24] M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 27. Zob. także BC, s. 25-29.

[25] BC, s. 27.

[26] Zob. BC, s. 25-29 oraz M. Heidegger, *Podstawowe problemy fenomenologii*, s. 26-27.

Dasein w postaci transcendentalnej czasowości i bycie bytu, do którego *Dasein* się odnosi.

Zakończenie

Uwzględniając dziejowość filozofii, należałoby ostatecznie wyróżnić trzy, wzajemnie na siebie oddziałujące momenty refleksji filozoficznej jako takiej: moment refleksji przedmiotowej, moment poznania metafilozoficznego (przedontologicznego lub przybierającego formę wyraźnej refleksji metafilozoficznej) oraz moment wykładni dziejów filozofii. Filozofia stanowiłaby więc jedność refleksji przedmiotowo-metafilozoficzno-dziejowej, w ramach której byłaby ona w takim samym stopniu rozważaniem bycia bytu, co określaniem bycia filozofii i wykładaniem dziejów filozofii. Należy tutaj podkreślić powiązanie momentu poznania metafilozoficznego i wykładni dziejów filozofii. Otóż z jednej strony sposób rozumienia bycia filozofii wpływa na perspektywę wykładni jej dziejów, z drugiej wykładnia dziejów filozofii nie może dotyczyć tylko refleksji przedmiotowej, ale musi uwzględniać również towarzyszące jej poznanie fenomenu filozofii, a więc być wykładnią dziejów poznania i refleksji metafilozoficznej oraz ich powiązania z rozważaniami przedmiotowymi.

Przedstawione w artykule, oparte na ontologii fundamentalnej, podejście do filozofii i metafilozofii może stanowić podstawę podjęcia analiz z zakresu dziejów metafilozofii, chociażby uzupełniających te zawarte w dziełach „wczesnego" Heideggera. Drogę dalszego badania stanowi również prześledzenie przedstawionego powiązania między metafilozoficznym i przedmiotowym wymiarem filozofii w ramach myśli filozofów zaliczanych wraz z Heideggerem do nurtu filozofii hermeneutycznej, takich, jak: H.-G. Gadamer, G. Vattimo czy O. Marquard. Wymienieni autorzy przyjmują bowiem wypracowane przez autora *Bycia i czasu* podstawowe założenia (m.in. dziejowość egzystencji, ujęcie rozumienia jako fundamentalnego, konstytutywnego sposobu bycia człowieka w świecie, uznanie poznania naukowego za wtórne względem przedpojęciowego i przedpredykatywnego rozumienia) oraz sposób ujmowania filozofii (jej charakter sposobu bycia polegającego na dziejowej wykładni). W konsekwencji ich rozważania rozwijają się w świadomie praktykowanej jedności wspomnianych trzech momentów refleksji filozoficznej, dokonując refleksji metafilozoficznej tematyzującej ich wzajemne powiązanie: w przypadku Gadamera przede wszystkim poprzez podjęcie zagadnienia uniwersalności hermeneutyki i ujęcie filozofii jako historii pojęć, w myśli Marquarda poprzez krytykę filozofii pierwszych zasad oraz afirmację pluralizmu dyskursu, a przez Vattimo — w ramach wpisania filozofii herme-

neutycznej w dzieje spełniania się nihilizmu i zaproponowanie tzw. słabej ontologii.

Artur Nyczak

Metaphilosophical Knowledge as a Factor of Philosophical Reflection on the Ground of Heidegger's Fundamental Ontology

Abstract

The article discusses the nature and significance of metaphilosophical knowledge on the ground of Heidegger's fundamental ontology. The purpose of the article is to show metaphilosophical knowledge as an essential and immanent factor of philosophical reflection. The abovementioned goal is achieved by presenting connection, occurring within the fundamental ontology, between this knowledge and theoretical philosophical reflection, both in its descriptive (defining being of philosophy) and normative (indicating how philosophical reflection should be carried out) dimension. The descriptive dimension of the connection indicates a circular nature of the interactions between metaphilosophical and theoretical aspects of philosophy. The theoretical reflection on specific phenomena is, at the same time, a determination of being of the philosophy; whereas the metaphilosophical knowledge, arising from the theoretical reflection, determines character and direction of further considerations. Furthermore, the normative dimension implies that philosophical considerations should take into account this connection and deliberately practice it through systematic metaphilosophical reflection. As the source of the connection between metaphilosophical knowledge and theoretical reflection, the article indicates Heidegger's concept of philosophy, according to which philosophy is a way of being of Dasein, consisting of ontological, conceptual interpretation of being of beings and reflecting the structures of Dasein's existence and its pre-ontological understanding of being.

Keywords: fundamental ontology, metaphilosophy, philosophical reflection, grounding of philosophy, Dasein, understanding of being.